BIBLIA DE LA BUCUREȘTI
exemplar existent în biblioteca MMB

Daniela Lală

Despre acest „Monument al tiparului românesc" s-a scris şi se va mai scrie încă. Personal am găsit de cuviinţă să reflectez asupra acestui subiect, pentru faptul că unul din exemplarele originale se găseşte în biblioteca Muzeului Municipiului Bucureşti, aşezat la loc de cinste într-una din vitrinele expoziţiei de bază din Palatul Suţu. Conştientizând faptul că nu pot veni cu nici o noutate – pentru că acestă lucrare a făcut obiectul multor studii şi analize – îndrăznesc totuşi să zăbovesc asupra acestei teme făcând referire la anumite aspecte ce particularizează exemplarul din colecţia noastră, eventual să reamintesc anumite amănunte cu privire la această lucrare întru totul excepţională.

Aşadar **BIBLIA,** tipărită în secolul al XVII-lea, mai precis în 1688, este cunoscută şi sub alte denumiri cum ar fi: **Biblia de la Bucureşti, Biblia lui Şerban CANTACUZINO** sau **Biblia de la 1688,** evident denumirile pornind de la localitatea unde a fost tipărită, cel care a plătit să se facă tipăritura şi anul în care ea a apărut.

Se cuvine făcută aici o precizare şi anume aceea că în momentul finalizării lucrării, domn era Constantin Brâncoveanu, dar cel care a dat poruncă şi s-a ocupat îndeaproape de editarea ei a fost Şerban Cantacuzino, care a murit înainte de terminarea acestei lucrări (29 octombrie 1688). Şerban Cantacuzino s-a implicat foarte mult în editarea literaturii liturgice în limba română şi acest lucru este dovedit şi de cărţile ce au precedat apariţia Bibliei: Evanghelia – 1682; Apostolul – 1683.

Cu toate că la pagina 932 scrie: „Tipăritu-s-au această sfântă carte în oraşul Bucureşti însă pe cheltuiala Pre Luminatului, Pre Cuviosului Domnului şi Stăpânului nostru Ioan Şărban C. B. Voevodă, Biruitorului şi Oblăduitorului a toată Ungrovlahia", pe pagina de titlu, imprimată pe 10 noiembrie 1688 (deci la două săptămâni de la moartea lui Şerban Cantacuzino), apare menţionat faptul că noul domn Constantin Brâncoveanu „cu toată cheltuiala cea desăvârşitu, o au rădicatu".

Biblia reprezintă un monument al tiparului românesc din secolul al XVII-lea şi este de fapt sinteza operei cărturarilor din ţările româneşti din mai multe secole. Ea înseamnă pentru noi ceea ce înseamnă Biblia lui Martin Luther pentru nemţi. Traducătorii ei, au fost fraţii Radu şi Şerban Greceanu. Aceştia au folosit şi tălmăcirile anterioare, printre care şi pe cea a spătarului N. Milescu din 1667.

Tipărirea Bibliei a început în noiembrie 1687 şi s-a finalizat în septembrie 1688, la Tipografia Domnească din Sfânta Mitropolie, de către tipograful acesteia, Mitrofan, fost episcop de Huşi. Mitrofan este cel care a făcut tipografia şi de asemenea, tot el a tipărit aici, începând cu luna noiembrie 1687 primele cărţi în limba română alternativ cu limba greacă. Pentru tipărirea Bibliei, el schimbă dimensiunea literelor de rând, pentru ca textul să încapă într-un singur volum şi se ocupa în totalitate de materialul

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

tipografic necesar tipografiei. De altfel pe ultima filă a Bibliei, Mitrofan consemnează contribuția sa la edificarea tipografiei şi la realizarea acestei opere.

Lucrarea conține 932 de pagini la care se mai adaugă 5 file, tipărite dar nenumerotate la început.

Pagina de titlu, este tipărită în două culori roşu şi negru, încadrată de un chenar negru format din flori. Titlul este bogat, pe o pagină întreagă şi arată că s-a tradus „dupre limba elinească spre înțelegerea limbii româneşti" (vezi foto 1). Pe versoul foii de titlu, într-un mare medalion se află stema țării – corbul cu crucea în cioc în mijlocul figurii unui vultur mare cu două capete care ține în gheare spada şi buzduganul (stema

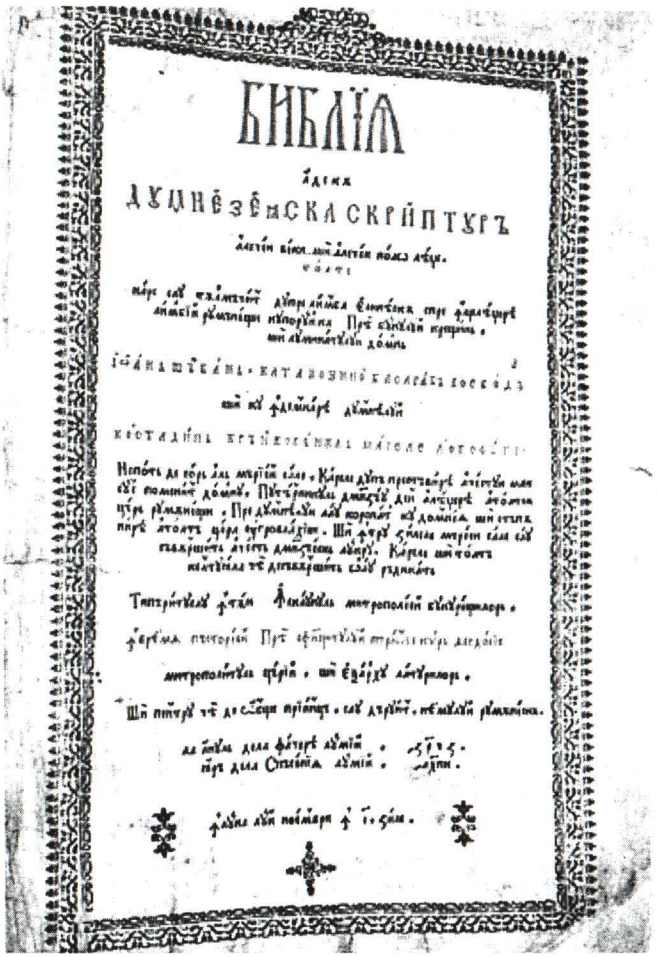
БИБЛІА
ДУХОВНЕЗЕСКА СКРИПТУРЪ

familiei Cantacuzino) – şi 8 versuri cu privire la stema şi la Domnul țării, Ioan Şerban C. B. Voevodu (vezi foto 2). Din aceste versuri desluşim că s-a făcut cu multă nevoință şi destulă cheltuială şi au lucrat la ea 70 de dascăli.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Urmează două parafe, prima între paginile 4–6, semnată de domnitorul Şerban Cantacuzino (1678–1688), iar cea de a doua între paginile 7–9 semnată de Dosithei, Patriarhul Ierusalimului, în care ne sunt precizate anumite amănunte filologice de care s-a ţinut seama precum şi paternitatea traducerii care a fost făcută de „ai noştri oameni ai locului" şi, de asemenea greutăţile pe care le-au întâmpinat în executarea acestui monument de cultură. Tot de aici aflăm că pregătirea şi strângerea materialelor necesare (ediţii străine ale Bibliei, alegerea colaboratorilor, revizuirea vechilor traduceri etc.), a început în jurul anilor 1682.

Prefeţele sunt scrise pe o singură coloană, cu 59 de rânduri pe pagină.

Celelalte pagini nenumerotate, sunt ocupate cu scrisoarea domnului ţării către Domnul Dumnezeu pentru închinarea cărţii.

Textul propriu-zis începe de la pagina 1 şi este tipărit pe două coloane.

În posesia Muzeului Municipiului Bucureşti, Biblia intră în anul 1959, fiind achiziţionată cu preţul de 1.000 de lei, de la o persoană particulară – Margareta Rizescu.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Nu se ştie de la cine a avut-o ea, cert este că lucrarea a circulat de-a lungul timpului trecând de la un proprietar la altul şi dintr-o localitate în alta după cum reiese din însemnările făcute pe diverse file.

Astfel prima pagină albă nenumerotată conţine mai multe însemnări particulare, scrise cu cerneală neagră sau violet, unele vizibile, cum ar fi cea a lui Traian Sicog Cătăniţă sau Nicolae Anca. Ex. „Subscris de mine Nicolae Anca luna februarie în anul 1926". Sau „Cumpărată de generalul Nicolae T. Comandantul Diviziei I Vânători de munte în anul 1936".

La pagina 4, găsim următoarea însemnare datată 23 aprilie 1894. „Pentru cartea asta eu Nicolae Jurcă au plătit 4 f. Felea Patru lui Simion au plătit 8 fr. 5 cri. La Nicolae Jurcă lui Petru".

Pagina 7 conţine mai multe însemnări particulare făcute cu cerneală neagră sau vioolet, însemnări ce aparţin familiei Fielea. Acestea reprezintă un fel de arbore genealogic al familiei respective, unde este trecut fiecare membru al familiei cu anul, luna şi ziua în care s-a născut.

Astfel: „Io Fielea Petru lui Simion mam născutu în luna lui octomvrie întră 4 în anului 1864 şi mam căsătoritu în luna lui maiu 14 în anulu 1889. Fielea Simona Haratiea sau născutu în luna februarie întră 7, joi ziua la zece ore 1891. Fielea Maria sau căsătoritu în luna lui octomvrie în 28 + 1892".

După acestea sunt înşiraţi copiii pe care i-au avut împreună şi cât a trăit unul dintre ei (zile).

Însemnările de pe Biblie sunt şi de altă natură cum ar fi cea de la fila 103 unde proprietarul Fielea Patru scria: „Au căzutu în ianuarie în zi De Douăzeci în anulu 1895. Şi au fostu zăpadă foarte Mare fără măsură. Fielea Patru 1895".

La Pagina 194 apare o însemnare cu privire la apartenenţa lucrării: „Această carte numită Biblia este a mea Gheorghe Anca lui Nicolae".

O altă informaţie cu privire la vreme, o găsim la pagina 240: „Subscris de mine Nicolae Anca lui Gheorghe. În anul 1930 luna februarie au fost o căldură de puteai dormi la soare de nu au mai fost de mult timp, aşa au vrut Dumnezeu să se milostivească către noi păcătoşii".

Pe pagina 343 este scris cu cerneală violet: „Eu ca băiet de şcoală Nicolae Anca. În luna december în 20 anul 1925–1926 s-au făcut un puvoiu mare şi au tunat şi fulgerat mai tare ca în dricul verii Eu ca băiet de 13 ani am fost atunci". Tot pe aceeaşi pagină, pe verticală, cu litere chirilice de această dată şi cu cerneală neagră este scrisă următoarea însemnare: „În anul 1804 în luna august 23 am supărat pe preoteasa lui Popa Pasiu".

Pag. 357: „În luna December 21 au fost un puvoiu de sau spăriatu totu Abrudul ca oameni bătrâni 70–80 de ani nu mai ştiu să fi mai fostu de cândui Abrudu aşa pedeapsă de la Dumnezeu nau mai fostu. Pentru păcatele oamenilor". Nu se specifica anul acestei nenorociri (vezi foto 3).

Pagina 465, conţine o însemnare scrisă cu cerneală neagră: „În anul 1916 în 30 December sau încoronat împăratu nou în austria şi ungaria cu numele Frantescu Carol.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Şi am scrisu eu George Anca de suvenire ca să afle copii la bătrâneţile sale. George Anca".

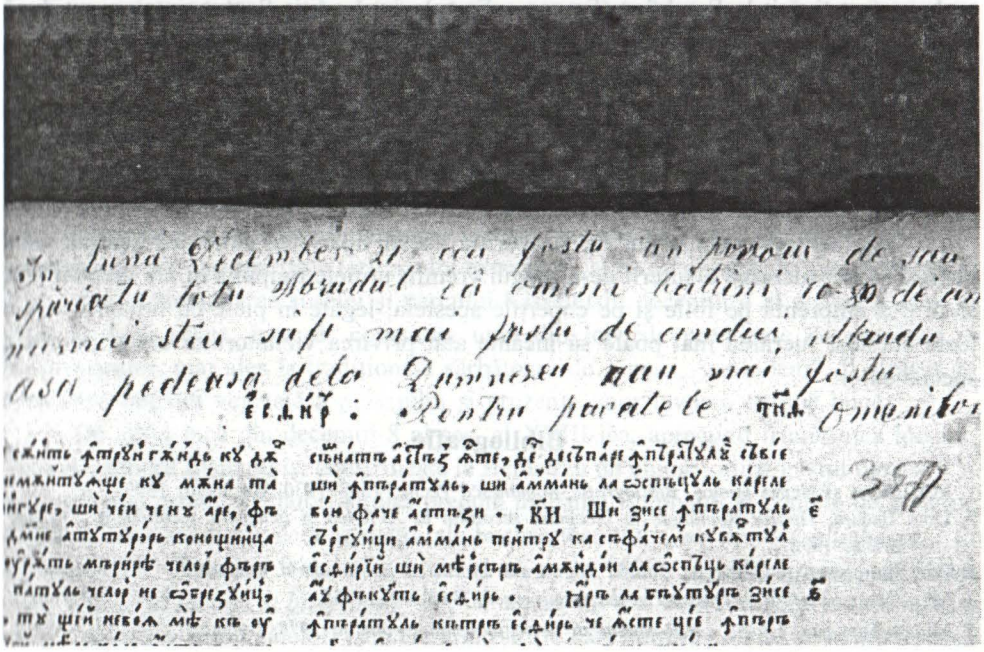

Alte însemnări:

Pag. 484 – „Această carte este a lui Popa Sofron", însemnare făcută cu cerneală neagră, litere chirilice.

Pag. 691 – „În anul 1925 a fost o iarnă foarte uşoară aşa că în 15 februarie am şezut pe pajişte la soare".

Pag. 700 – găsim multe ştampile aparţinând şcolii primare din localitatea Sohodol iar la pagina următoare două ştampile personale ce îi aparţin lui Traian Sicu din Abrud-sat jud. Alba.

Aceleaşi ştampile le găsim şi la pagina 722.

Pag. 763 – „În martie 1925 a fostu ger foarte mare".

Pag. 773 – „La anul din 1899 într-a doua zi a lui februarie a fost o zi de vară Şi sau jucat copii G. Anca".

Cea din urmă însemnare apare la pag. 801 – „În anul 1917 sau suvatu clopotele de la toate bisericile din Ardeal de au făcut tunuri de Răsboiu. Am scris eu în luna ianuarie 15/1917 G. Anca".

Toate aceste însemnări demonstrează că Biblia pe care o deţinem a circulat şi cei care au avut-o la un moment dat în posesie au vrut să-şi pună într-un fel sau altul amprenta pe ea.

În ceea ce priveşte numărul de exemplare tipărite, nu am găsit consemnat nicăieri acest lucru. Cert este că lucrarea s-a epuizat repede, fiind distribuită la mănăstiri şi

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

biserici şi de aceea a ieşit de sub tipar şi cel de al doilea tiraj care are în plus faţă de primul, 16 rânduri pe ultima pagină, unde se precizează că izvodul elinesc după care s-a tradus a fost tipărit la Frankfurt (Franco – Fortu), după ediţia Septuagintei, şi nu după ediţia în limba greacă apărută la Veneţia în 1687, cu participarea financiară a lui Şerban Cantacuzino. După alţi cercetători (v. Doru Badara) se presupune că numai pentru fila de titlu şi pentru ultimul caiet s-au tras tiraje diferite, pentru o parte din exemplare, după moartea lui Şerban Cantacuzino.

Din păcate de pe exemplarul existent la Muzeul Municipiului Bucureşti, nu se poate desluşi acest lucru, deoarece ultimele pagini nu au textul complet.

Deşi au trecut atâţia ani de la apariţia acesti tipărituri, starea ei generală este bună. Evident lucrarea a suferit de-a lungul vremii; urmele timpului şi ale inundaţiilor, şi-au pus amprenta pe foile şi pe coperţile acesteia, legate în piele cu ornamente. Cu toate acestea, lucrarea mai poate să încânte atât privirea vizitatorului cât şi pe cea a specialiştilor.

Bibliografie

1. Ioan Bianu şi Nerva Hodos, *Bibliografia Românescă Veche,* 1508–1830, Bucureşti, 1899.
2. Doru Badara, *Tiparul Românesc la începutul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVII-lea,* Brăila, 1998.
3. Dan Simionescu şi Gheorghe Buluţă, *Pagini din istoria cărţii româneşti,* Bucureşti, 1981.
4. Mitu Grosu, *Texte de literatură veche românească,* Bucureşti, 1955.
5. Mircea Tomescu, *Istoria cărţii româneşti de la începuturi până la 1918,* Bucureşti, 1968.

SUMMARY

The Bible of Bucharest, in the Library of the Museum of the Municipality of Bucharest

The Bible is also known as Şerban Cantacuzino's Bible and is a monument of the Romanian Orthodox printed culture – translated by the brothers Şerban and Radu Greceanu.

The bible was bought by the Museum of the Municipality of Bucharest from a private person, in 1959, for 1.000 lei.

The Romanian language text was printed in Cyrillic letters.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro